

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
ZWIĄZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
כתובת: ת.ד. 17209 תל אביב 69051
דואר אלקטרוני: lili@lyhaber.com
טלפון: 09-9579540 פקס: 054-4436366

גליון 56 יוני-יולי 2011 אייר-סיון תשע"א

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

ראה אור קטלוג התערוכה
"קרקוב הכבושה 1945-1939"

אסיפה כללית רגילה

כל חברי הארגון מוזמנים לאסיפה כללית רגילה של ארגון יוצאי קרקוב בישראל. האסיפה תתקיים ביום ראשון, 19 ביוני 2010, בשעה 17:00, בתיכון עירוני ה' רחוב בן יהודה 227, תל אביב.

על סדר היום: דיווח על פעולות בשנה החולפת, אישור מאזן ודין וחשבון כספי לשנת 2010, בחירת חברי ועד וחברי ועדת ביקורת, בחירת רואה חשבון.

על פי תקנון הארגון, היה ובמועד פתיחתה של האסיפה הכללית לא יהיה נוכח המניין הדרוש על פי התקנון, תידחה פתיחתה של האסיפה הכללית לפרק זמן של חצי שעה.

כעבור חצי שעה תתקיים האסיפה ותיחשב כחוקית על פי כל מספר נוכחים באסיפה ללא דרישת מינימום של משתתפים.

המוהיקנים האחרונים

רופא אף פעם בחייה לאחר המלחמה. אחר כך אמה דיונסקה שלא יכלה יותר לדבר. גנקה ומיסנר, חברה טובה שלי, רחלה לנדאו ופרניה בלפלד.

אני זוכרת את גינקה שכבר הייתה מאד חולה אך לא ויתרה על הפגישות. פעם ליוויתי אותה לתחנת האוטובוס ומעבר לרחוב בדיוק ממול לתחנה הייתה חנות לבגדי נשים. לא אשכח את מבטה על חולצה מסויימת שמצאה חן בעיניה. היא אמרה, "אולי אני אקנה אותה". היא קיוותה ללבוש את החולצה הזאת, כל כך רצתה לחיות. זאת הייתה הפגישה האחרונה שלה בבית הקפה איתנו. אחרי זמן לא רב נפטרה.

נשארנו רוניה צוקרברוט, דורקה, רניה, לוסיה גולדפינגר, זיגי ואני (רוניה-לנה הולנדר כהן). גינה חולה מאד ופרידה באטלנטה כבר מעל לשמונה שנים.

אנו שנשארנו נפגשים כל יום שלישי בעשר בבוקר בבית הקפה. נראים די טוב לגילנו (כולנו בסוף שנות השמונים לחיינו). ראשנו צלול ובלבינו תקווה שניפגש כולנו גם ביום שלישי הבא.

רוניה הולנדר כהן

אנחנו יושבים בבית קפה קטן ברח' דיזנגוף בת"א. כמה חברות מאותה כיתה בבית הספר העברי בקרקוב וגם זיגי (זיגמונד) שידלינגר משתתף בפגישות אלו.

נשארנו מעטים מתוך כל החברים ששרדו את השואה והשתתפו בפגישות.

אנחנו מעלים זיכרונות מאותם ימים רחוקים, הימים שלפני המלחמה - מלחמת העולם השנייה ומאורעות השואה שכולנו עברנו. כל כך טוב להיזכר בימים ההם, להיזכר בהווי בית הספר, בחברים אחרים ללימודים, במורים, באושר הטמון בעובדה שהיינו צעירים, בלי דאגות גדולות, וגם חבלי ההתבגרות שכל אחד ואחת מאיתנו עבר התגמדו מול הקשיים והאסונות שכולנו עברנו לאחר מכן.

לפני הרבה שנים החלטנו להיפגש פעם בשבוע. מאז החלפנו כמה פעמים בתי קפה ובמשך השנים החבורה הלכה וקטנה עד שנשארנו הקבוצה הקטנה שמתכנסת היום ומנסה לשמור על הגחלת של פעם.

הראשונה שנפטרה היתה, כך נדמה לי, צסיה וסרטייל שלא בקרה אצל

קצרים

ברל שור מבקש מידע על הוריו, מילה ומאיר שור, אשר נרצחו על ידי אמון גאט, מפקד מחנה פלשוב, ביום ה' ה-8 ביולי 1943, על "הגבעה" במחנה. הוריו, שהיו נתינים טורקיים, התגוררו לפני המלחמה ברחוב סבסטינה 13, נעצרו באמצע 1943 והובלו לפלשוב.

מי שזוכר את ההורים, או שמע פרטים כלשהם עליהם ועל פעילותם מפרוץ המלחמה ועד יולי 1943, בעיקר בגטו קרקוב ובוכניה, מתבקש לפנות אל: schor@netvision.net.il בטלפון 052-5900076

***

לצורך כתיבת פרק על "השומר הצעיר" בקרקוב, אנו, במערכת, מבקשים קשר לכל מי שהיה חבר התנועה, או שיש בידו מידע על התנועה.

***

מי שבידו מידע על אהרון זילבר, חבר תנועת "השומר הצעיר" בקרקוב עד שנת 1939. עם פרוץ המלחמה נדד זילבר מזרחה, התגורר ב-Szumsk, וניצל. פרטים למערכת או אל rakami@netvision.net.il

***

אנו מבקשים להודות לוועידת התביעות על התמיכה השנתית שהועברה לארגוננו. תמיכה זו עוזרת לנו להמשיך בפעילות שוטפת.

***

למרות פניותינו לחברה להשבת רכוש של נספי שואה על מנת לקבל תמיכה לפעילות של הארגון, נתקבלה תשובה שלילית ולא מנומקת. פניות נוספות ליו"ר החברה, למנכ"ל ולמחלקה המשפטית אפילו לא זכו למענה.

לאחרונה פנינו בנושא לגופים המקרים במדינה על מנת שיבדקו את הקריטריונים לפיהם מחלקת החברה את כספי הנספים.

רבנים שנספו בשואה וקשורים לקרקוב

מאת: ד"ר פנינה מיזליש, על פי הספר רבנים שנספו בשואה, ביוגרפיות של רבנים ואדמו"רים מפולין ומשאר ארצות מזרח אירופה שנספו בשואה. ירושלים, תשס"ו, 2006, מהדורה מורחבת ומעודכנת, תשס"ז, 2007.

בפולין, וביקש מהם שיעזרו לפליטים שהגיעו לשם בחוסר כל. כשכבשו הגרמנים את פולין ברח ללבוב. החסידים שלו ניסו להביא אותו לארצות הברית, אך לא הספיקו. נספה בלבוב בטבח הגדול שנערך שם בראש חודש אב תש"א, 1941.

הלברשטס, יעקב צבי, בן יצחק ישעיה. נולד בתרנ"ו, 1896. היה יד ימינו של אביו, ויסד בקרקוב, בסוכה, Sucha, ובחשאנוב, את ישיבות "דברי חיים", על שם סבו חיים הלברשטס מצאנז. בתרפ"ג, 1923, התקבל כרבה של סוכה. לחם בציונים בעירו. נספה בתש"ג.

הלברשטס, מנחם מנדל, בן אריה לייב. נולד בתר"ן, 1890. גר בקרקוב, ושם היה לו בית מדרש משלו. נספה בשואה.

וקסברג, נחום. בשנות העשרים הראשונות של המאה העשרים כיהן כאב"ד ב-ידליצ'יה, אחר כך היה דיין ומו"ץ בקרקוב. נספה בשואה.

וקסלר, מנדל, בן יצחק. נולד בתרמ"א, 1881. למד בישיבת שונות בפולין, ואחר כך עבר לזגירז'. מתר"ף, 1920, שימש כראש ישיבה בישיבות גדולות בפולין, ובשנים 1939-1929 שימש כראש הישיבה הגדולה "בית מאיר" בקרקוב. בימי מלחמת העולם השנייה גורש לוולברוס, נספה במחנה ריכוז.

זוננשיין, צבי הירש, בן יעקב. נולד בתר"ע, 1910. למד בישיבת בובוב, ואצל הרב דב בעריש וידנפלד בטשבין. לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה התקבל כמורה הוראה באחד מבתי הכנסת בקרקוב. גורש לפלאשוב, ושם נספה באייר תש"ג, 1943.

התפרנס מבית מלאכה לארנקים שהיה בביתו. כשהועבר לגטו קרקוב הציבו אותו הגרמנים בקבוצה של פועלי ניקיון. באדר ב תש"ב, 1942, רצחו הגרמנים כמה מאנשי הקבוצה הזאת ובהם את הרב בורנשטיין.

אברמצי'ק, יוסף. כיהן כרב בקרקוב. נספה בשואה.

אברמצי'ק, שלמה דוד, בן יוסף. כיהן כרב בקרקוב. נספה בשואה.

אורליאן, יהודה לייב. נולד בתר"ס, 1900, למשפחה מחסידי גור. כשנוסדה אגודת ישראל בפולין הצטרף אליה, והיה ממייסדי פועלי אגודת ישראל. זמן מה היה מנהל סמינר "בית יעקב" בוורשה, וב-1935 נתמנה לנהל את הסמינר בקרקוב, ונודע כמחנך מסור ובעל שאר רוח. כשפרצה מלחמת העולם השנייה נאלץ לעבוד בעבודות כפייה, אך המשיך לעסוק בחשאי בחינוך, ושמר על הקשרים עם המורות של רשת "בית יעקב" ברחבי פולין, עד כמה שהדבר היה אפשרי. לשם כך הוא קיבל תמיכה מן הגיוניט. העבודה הזאת סיכנה אותו במיוחד, והגרמנים התנכלו לו. לכן עבר בינואר 1940 מקרקוב לוורשה. גם שם המשיך במלאכת החינוך, ברשת בתי הספר שתוחזקה על ידי היודנראט והגיוניט, ופעלה עד יולי 1942, כשהתחילו הגירויים למחנות. אז עבד זמן מה בארכיון של הקהילה, וניסה להציל את הספרים וכתבי היד שנותרו בדירותיהם של היהודים שגורשו.

דומב, איתמר, בן יוסף. נולד בתר"ן, 1890. היה ראש הישיבה של חסידי בעלז בקרקוב. נספה בקרקוב.

הורוביץ, מיכאל. בן הרב חיים אריה (לייב) איש הורוביץ, שהיה אב"ד של קרקוב. נולד בקרקוב בתר"ל, 1870. אחרי מלחמת העולם הראשונה הצטרף לתנועת המזרחי, והתמסר לטיפול בתי הספר שלה בקרקוב – "חדר עברי" ו"תחמוני". חיבר פירוש על חמש מגילות, "עבודת הלויים", וכתב מאמרים ורשימות בעיתונים של המזרחי, לרוב בעילום שם. אחרי שאביו נפטר היה מועמד למלא את מקומו, אך לא קיבל את התפקיד, בשל התנגדותם של החסידים והמתבוללים שקיימו בקרקוב קואליציה אנטי ציונית. נפטר בכסלו ת"ש.

הורוביץ, שמעון. נולד בתרל"ו, 1876. היה ידוע בכינוי "שמעון זיליכובר", ע"ש העיירה זיליכוב, בה נולד. השתתף עם ר' מאיר שפירא בניהול ישיבת חכמי לובלין, בה כיהן כר"מ ואחר כך כמשגיח רוחני. אחרי פטירתו של שפירא נאלץ לעזוב את הישיבה, עבר לקרקוב ושם התמסר לטיפול של קומץ תלמידים מובחרים, בישיבה שפתח. בזמן המלחמה דחה את האפשרות שניתנה לו להימלט, כי לא רצה להשאיר את היהודים האחרים ששהו אתו במקום המסתור. נספה בקיץ תש"ג, 1943.

בורנשטיין, נתן בן יוסף-טוב ליפמן. נולד בתרמ"ח, 1888. היה מחסידי רדומסק. למד בשטיבל של רדומסק, שברח' יוזפה 15 בקרקוב. הוסמך לרבנות בידי הרב מוייליצ'קה.

רבנים שנספו בשואה וקשורים לקרקוב (המשך)

הוועדה המרכזית היהודית לסעד, ובאמצעותה אל הקרדינל סאפיה, וביקשו ממנו שישתדל אצל הגרמנים לבטל את גזירת הגירוש. זה לא נטה לעזור להם, ואחרי זמן מה אסרו הגרמנים את שניהם ואיימו שאם היהודים ישובו ויפנו אליהם יוטלו עליהם ענשים כבדים. כעבור זמן קצר נלקחו קורניצר ורפפורט לאושוויץ, ושם נספו. הגרמנים החזירו את אפרו של הרב קורניצר למשפחתו, ודרשו ממנה את הוצאות הטיפול. הוא נטמן בבית העלמין שברחוב מיוחד.

קלוגר, משולם יששכר, נולד בגרוזק יגלונסק. בתרפ"ה, 1925, עבר לקרקוב, ושם היה המנהל של בית הספר "תחכמוני", רב רשמי של בית המדרש של המזרחי ברחוב קופה, וחבר בוועד הקהילה בעיר. היה בוועד הפועל של המזרחי בגליציה המערבית ושלזיה, ומעורב בהקמת תנועת "השומר הדתי". משום שהשתייך לתנועה הזאת לא אישר לו וועד הקהילה של קרקוב, שנוהל בידי המתבוללים והחרדים, להיות ברבנות של העיר. היה בגטו בקרקוב. משם הועבר לגורליץ. נספה בשואה.

(המשך בגליון הבא)

מקורות: אדמו"רים; א"ד שטשעגאָווסקי, מיט הקדוש ר' יהודה לייב אָרלעאָן און ראדאָמסקער בני תורה הי"ד אין קראָקאָווער געטא, דאס אידישע וואָרט; אברהם דוד שטשעגאָווסקי, יהודי שלמד ב'כתר תורה' בוער בו אש התורה ומתיקותה, "כתר תורה"; אלה אזכרה; אלפסי; אנצד; בית המדרש לרבנים בברלין; בערל מארק, מגילת אושוויץ; דבר הישועה; דברי מרדכי; זיידמן; אישים; זיידמן, יומן; הוברנד; וונדר; חידושי רבינו יוסף נחמיה; חכמי טרנסילבניה; כארוז וכאזוב; לעהרער; מנחת אברהם, דברי מרדכי; ספר גורליצה; ספר זגיירז' א; ספר זכרון הוסיאטין והסביבה; ספר יזכור מייכוב, כרשניצה וקשוניז; ספר זכרון לקהילות ודוביצה, אנדריכוב, קלווריה, מישלניץ, סוכא; ספר קולומיאה; ספר קראקא; מדור לדור; פייקארז', חסידות פולין; פנינה מיזליש, אלמוגים ושקדים, מקרקוב לירושלים; פנינה מיזליש, מי כמון באלמים ה'; פנינה מיזליש, פדות; פנינה מיזליש, רבנים בשואה; פנקס הקהילות – גליציה המערבית ושלזיה; פנקס הקהילות, לובלין. קיילצה; קיש; שו"ת וחידושי רבנו יוסף נחמיה קורניצר; תולדות ר' אברהם הרופא;

בקרקוב, והוסמך לרבנות. נספה בלבוב באב תש"א, 1941.

סטמפל, שרגא פייבוש, בן יצחק. נולד בקרקוב בתר"מ, 1880. אביו נהג להתפלל בקלויז הלמדני של צאנז. היה מראשי אגודת ישראל בקרקוב וחבר מועצת העיריה. בתרפ"ב, 1922, נבחר לסיים הפולני. בתר"ץ, 1930, נבחר כראש הקהילה של קרקוב. כשנכנסו הגרמנים לקרקוב עבר לגטו בוכניה. ידידיו מחו"ל השתדלו למענו, והוא קיבל דרכון של פרגואי, והועבר לברגן-בלזן. בשמחת תורה תש"ה, 1944, נלקח משם לאושוויץ.

סלומון, נפתלי. היה בגטו קרקוב, ושם קיבל על עצמו לקיים את מצוות הלוויית המת. בנו שלום נמנה עם קבוצה קטנה של צעירים, ובהם א"ד שציגובסקי בעל הזכרונות, שבהתחלת המלחמה, למדו תורה בפנית מסתור. נספה בשואה.

פיינגולד, ישראל. היה לו בית מדרש בקרקוב. נספה בשואה.

פפר, צבי הירש. נולד בתרס"ה, 1905. מתרפ"ט, 1929, עד תרצ"ג, 1933, למד בבית המדרש לרבנים בברסלאו. מתרצ"ב, 1932, לימד בגימנסיה היהודית בקרקוב. נספה בשואה.

פרידמן, אהרן משה, בן שלום יוסף. גדל בקרקוב, בביתו של ר' משה'ניו פרידמן מבויאן, והוכתר כאדמו"ר מ'מילניצה'. נספה בשואה.

פרידמן, משה, ר' משה'ניו, מבויאן. בן שלום יוסף. היה נכדו של ר' ישראל מרוזין, אך לא שימש כאדמו"ר. נולד בתרמ"א, 1881. בתרפ"ה, 1925, עבר לקרקוב, ושם שימש כדיין. הוא היה אחד האישים הבולטים ביהדות החרדית המאורגנת בפולין והתמסר לטיפול רשת החינוך של אגודת ישראל. בתש"א, 1941, הועבר מקרקוב לגטו טרנוב. נספה בשואה.

קורן, מרדכי, בן צבי דב. היה ר"מ בקרקוב. נספה בשואה.

קורניצר, שמואל-שמעלקה. בן הרב יוסף נחמיה. נולד בתרס"ה, 1905, בסעליש שבהונגריה, והיה מצאצאו של החתם סופר. ב-1925 בא לקרקוב, וכשנפטר אביו התמנה כחבר בית הדין בעיר. בתרצ"ה, 1935, נתמנה לאב"ד. כשפרצה מלחמת העולם השנייה נמלט למזרח פולין והגיע ללובלין. כשנכבשה העיר בידי הגרמנים עבר לוורשה, אך כעבור חדשים אחדים חזר לקרקוב, על אף שידע שחיייו שם יהיו נתונים בסכנה, בשל מעמדו הרשמי. בינואר 1941 פנו הוא, הרב שבתאי רפפורט והפרנס מאיר פרידריך אל יו"ר

זליגסון, מיכאל אהרן, בן אברהם אבא. נולד כ-1878, בוועלישז שברוסיה הלבנה, והיה דור רביעי לר' שניאור זלמן מליאדי, בעל התניא. היה מעורב בחיי הקהילה היהודית בעיר, היה הגבאי הראשי בבית הכנסת "מגלה עמוקות", ושנים רבות נתן שם שיעורים. ריכז סביבו חוג של "לומדים", שהיו מתאספים בביתו ולומדים את תורת חב"ד. נרצח באלול תש"ב, 1942, בבית העלמין בוויילצ'קה.

זלטנרייך, אשר אנשל יצחק, בן יוסף. נולד בתר"מ, 1880, בזבורוב, שבסלובקיה. בתרע"ג, 1913, נתמנה לרבה של ודוביצה. כשפרצה מלחמת העולם השנייה ברח עם משפחתו מזרחה, ובסוף הגיע לגטו קרקוב. שם נספה באדר ב תש"ג, 1943.

טייטלבוים, מנחם צבי, בן חיים שהיה דיין ומו"ץ בקרקוב. היה רבה של נייפלומיץ וגבאי ארץ ישראל. נספה בשואה.

כהנא-שפירא, מרדכי צבי. בן משה נתן. היה אב"ד בבזיסקו ואחר כך היה בוועד הרבנים בקרקוב. נספה בשואה.

לאסער (לסר), יוסף. היה ראש ישיבה ב"קיבוץ גבוה" של חסידי רדומסק בסוסנוביץ ור"מ בישיבת "בית מאיר" בקרקוב. נספה בשואה.

לנגרוק, דוד, בן שלמה. נולד ב-1894. היה גבאי הספרים בבית המדרש של חסידי בעלז בקרקוב, ואחר כך עבר לויילצ'קה. עד חנוכה תש"ב המשיך להעלות את חידושו על הכתב, ויש בהם הד למצב הקשה ששרר אז.

מילר, שמואל אהרן, בן נפתלי. הרב מלאבובה, בצעירותו היה ראש מתיבתא בקרקוב, ואחר כך עבר להיות רב ב-ידליצ'ה. בתחילת מלחמת העולם השנייה נמלט לצאנז. נספה בבלז'ץ.

מנדלבוים, אהרן יוסף, בן שמואל. נולד בקרקוב בתר"ל 1870. למד בבתי המדרש שבעיר, והוסמך לרבנות על ידי הרב שמעון סופר, רבה של קרקוב. בראשית שנות השלושים של המאה העשרים עבר עם משפחתו לקרקוב, וגר בפודגורז'ה. עסק במסחר זעיר, היה מגיד שיעורים, ולמד תלמוד וקבלה עם הרב שם קלינגברג, האדמו"ר מזאלושיץ. בביתו קראו את העיתון היידי "מאָמענט". נפטר בגטו קרקוב בי"ב באייר תש"ב, 1942.

סטמפל, משה, בן יצחק. נולד בקרקוב בתר"ע, 1900. למד בישיבת בובוב

כנס בוורשה על רכוש מולאם

מאות חתימות על מסמך מחאה לשלטונות הפולניים נאספו בכנס השלישי של ארגונים של בעלי רכוש שהולאם על ידי השלטונות הפולניים, שהתקיים במחצית מאי בוורשה. הכנס נערך במחאה על דבריו של שר האוצר הפולני, אשר הודיע שבשל קשיים כספיים תדחה למועד לא ידוע כל הפעילות בנושא של הסדרת הרה-הפרטה. המשתתפים פנו אל נציגיהם בפרלמנט בתביעה ליישם את הליכי החקיקה על מנת לאפשר לאזרחי פולין להיות בעליהם של רכוש, שכן עד היום לא נפתרה בעיית הרכוש שהולאם במהלך 45 השנים של השלטון הקומוניסטי (1944-1989).

שמושבו בארה"ב.

מדבריו של **מר מירוסלב שיפובסקי**, יו"ר הארגון הכללי פולני של הארגונים הדורשים את החזרת הרכוש, עולה כי מבדיקה שנערכה על ידם ערך הרכוש שהולאם הוא כ-100 מיליון זלוטי (בערכים היסטוריים נומינליים) והוא כולל, בין היתר, כ-400 אלף מפעלי תעשייה, 1.8 מיליון הקטר (הקטר=עשרת אלפים מ"ר) שטחי יער, 2.7 מיליון הקטר אדמה, 57 אלף אגמים, 12 אלף אחוזות וארמונות, וכ-1,500 בתי מרקחת, ונבזזו חפצים בעלי ערך היסטורי או אמנותי. כל זה ללא כל פיצוי לבעלים.

מעוניינים לפעול לשינוי הסטטוס קוו שנוצר. לדבריו לכל ברור כי לא מדובר בסכומי כסף שפולין לא יכולה להקצות לנושא, אך בשל הבחירות המתקרבות, מעדיפים הפוליטיקאים להתחמק מהנושא.

מר יהודה עברון, נשיא הארגון להשבת רכוש יהודי מהשואה, הזכיר כי בכנס הקודם בשנת 2008, הבטיחו נציגי האופוזיציה (שהיום הם בשלטון), למצוא פתרון נאות לסוגיה. מסתבר שהיו אלה הבטחות ריקות מתוכן. הממשלה הפולנית הפוסט-קומוניסטית חייבת לתקן את העוולות של השלטונות הטוטליטריים ששלטו כאן בעבר, השלטון הנאצי והשלטון הקומוניסטי.

מר דוד פלג, יו"ר איל"ר ולשעבר שגריר ישראל בפולין הוסיף כי היהודים אינם מבקשים חקיקה נפרדת או פתרון יחודי להם. "הפתרון צריך להיות פתרון כללי, שכמובן יכלול גם את היהודים", אמר פלג.

ד"ר אנתוני פלדון, יו"ר ארגון בעלי מפעלים בפולין, אמר שפולין לא תהיה מדינה מודרנית ומפותחת כל עוד אינה פותרת את בעיית הבעלות על הרכוש וזאת בשל התפיסה הקומוניסטית שלטת עדיין שאינה מבחינה בין הרכוש לבין הבעלות עליו. פלדון הוסיף ואמר שבעיית הרכוש שהיה בבעלות יהודית צריכה להפתר במסגרת הפתרון הכללי של בעיית הרכוש הפרטי בפולין. לדבריו, למעלה מ-85% מהרכוש שהולאם היה בבעלות פולנים ורק פחות מ-15% מהרכוש המולאם היה בבעלות יהודים. "היהודים היו אזרחי המדינה, ולא יתכן שרכושם לא יוחזר להם", אמר פלדון.

בנסיונות לפתור את הנושא, הציע בעבר נשיא פולין לשעבר, **אלכסנדר קוושניבסקי**, כי התובעים יפנו לבתי המשפט בפולין ובשטרסבורג. מסתבר, אמרה עורכת דין שהשתתפה בדיון, כי בגלל שיטת החוק הפולנית, שאינה מתבססת על תקדימים, הפניה לבתי המשפט אינה מאפשרת פתרון כולל, אלא מאלצת כל אחד לפנות לבית המשפט בנפרד, ובתי משפט שונים עשויים לפסוק בצורה שונה לגבי מצב זה.

הדוברים בכנס; ראשון משמאל: יהודה עברון

שיפובסקי הוסיף כי לא יתכן ש-21 שנה לאחר שפולין הפכה לדמוקרטיה טרם נמצאה הדרך להחזיר לאנשים את הרכוש שהם ואבותיהם עמלו עבורו, בעוד שהמדינה מרוויחה סכומי עתק מהרכוש המולאם.

חבר הסיים הפולני, **ד"ר ארתור גורסקי** שהשתתף אף הוא בכנס, אמר כי כל הנסיונות למצוא פתרון מוסכם על הצדדים בנושא הרה-פרטה של הרכוש עד כה עלו בתוהו, וזאת בשל העובדה שהפוליטיקאים אינם

נציגי 9 ארגונים, המייצגים קבוצות אוכלוסיה שרכושם הולאם על ידי השלטונות, תבעו החזרה לבעלות פרטית (רה-הפרטה) של רכוש שהולאם בפולין. בין המשתתפים היו נציגים של הארגון הכללי של בעלי רכוש בפולין, נציגי ארגון בעלים של בתי מרקחת שהולאמו, ארגון בעלי יערות שהולאמו, ארגון בעלי מפעלים שהולאמו, ארגון בינלאומי לבעלות על רכוש שמשרדיו הראשיים נמצאים בבריטלי, וכן ארגון להשבת רכוש יהודי

דמי חבר לשנת 2011

מי שטרם שלם את דמי החבר מתבקש לעשות זאת בהקדם. המחאה על סך 150 ש"ח יש לשלוח לארגון יוצאי קרקוב, ת.ד. 17209 תל אביב מיקוד 69051

אבלים

על מותו של חברנו

משה (מרצל) אינטרכט ז"ל

ומשתתפים בצער המשפחה

מלימודי תנ"ך לפיצוץ בית קפה של אנשי גסטפו

חניכי תנועת הנוער עקיבא בקרקוב הפכו ללוחמי מחתרת ב-1942, אז נפוצות השמועות על השואה. "לא הלכנו כצאן לטבח"

כתבתה של דנה ויילר-פולק ב"הארץ" 1.5.2011, לרגל יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשע"א

דגל תנועת עקיבא

לאחר כמה מפגשים מצאו את עצמם החניכים במציאות שונה. "עם תחילת המלחמה אנשים התפזרו, ושמשון דרנגר, מראשי התנועה, החל לאגד את החברים שנתרו באזור. נוער, מטבעו, מתאושש מהר, אך נותרנו כמה עשרות בלבד. אני הייתי חניך של ליבסקינד שוויתר על היתר עלייה לישראל כי לא רצה להשאיר מאחור את חניכיו", שיחזר מימון.

במרס 1941 הוקם גטו קרקוב, ומפאת גודלו רק 20 אלף איש הוכנסו אליו, כך שחברי התנועה נפגשו במחתרת. בתחילת 1942 פשטו השמועות על השמדת עם, שמועות שלהן סירבו הבוגרים להאמין, אך הצעירים ידעו שיש לפעול. "באוגוסט 1942 הוחלט על הקמת מחתרת ואז נולד 'החלוץ הלוחם'. כאדם בעל חזות פולנית שימשתי קשר של המפקדה לזרוע הצבאית של המפלגה הקומוניסטית, ששיתפה פעולה אתנו", הוסיף מימון, "ביצענו פעולות שונות כמו השתלטות על רכבות שהעבירו מזון לחזית.

"אנו נלחמים על שלוש שורות בהיסטוריה ובלבד שלא ייאמר שהנוער שלנו הלך כצאן לטבח". במשפט זה סיכם אהרון דולק ליבסקינד את מפגש עונג שבת האחרון של חניכיו מתנועת עקיבא שהפכו לפעילי מחתרת "החלוץ הלוחם", לפני צאתם לפעולות נקם ב-1942.

"בתנועת עקיבא חונכנו לשמור על כבוד האדם, הערך הבסיסי ביותר שבו פגעו הגרמנים", סיפר יהודה (פולדק) מימון, חבר התנועה ולאחר מכן חבר המחתרת, "השפלה גרועה ממוות ולנוכח ערכים אלו החלטנו לאחוז בנשק. לא הלכנו כצאן לטבח".

באחרונה נמסר לארכיון מכון "משואה" אוסף תצלומים המתעדים את פעילות תנועת הנוער עקיבא בראשית שנות ה-30, על ידי דב יוהנס, חבר הנהגת התנועה. עקיבא היתה תנועת הנוער הציונית הגדולה בפולין, שפעלה בקרקוב מ-1924 ומנתה

והידוע בהם "ציגנריה", יתמלאו באנשי הקצונה הבכירה של הגסטפו, זרקו חברי המחתרת לעברם רימונים תוצרת בית וגרמו לאבדות לא מעטות בקרב הגרמנים. אלא שהפעולה גררה הלשנה שאחריה המתינו למבצעים אנשי גסטפו שעצרו את רוב חברי המחתרת. ליבסקינד שנאבק בהם, הרג שני אנשי גסטפו והתאבד לבסוף, כדי לא ליפול בידיהם.

"אני נשארת בחיים וכשחזרתי לצריף שבו החברים נעצרו פגשתי שני אנשי גסטאפו ששוחז של סיגריות גרם להם לעזוב אותי", סיפר מימון, "לאחר מכן היינו זקוקים לכסף, אז ביצענו שוד במדי גסטאפו ולאחריו נעצרתי. בכלא פגשתי כמה מחברי התנועה".

באפריל 1943 נשלח מימון לאושוויץ, שם חלה ואחרי שלושה שבועות הועבר לבית חולים, שם סומן כמי שמיועד למשרפות. "חשבתני שאני אחרון הלוחמים, וחששתי שאיש לא יידע על הקבוצה שפעלה. אז פנית לאח שהסתובב במקום והתחלתי לספר לו על האירועים, וגיליתי שהוא היה חבר ב'עקיבא'. הוא עזר לי להישאר בבית החולים".

מימון הצליח לברוח מאושוויץ, ובפברואר 1945, חודש אחרי שחרור העיר, חזר לקרקוב. "התנועה השרישה בנו ערכים שאמנם הביאו רק מעטים מאתנו לארץ-ישראל, חלום שלא האמנו שזוכה להגשים כשפנינו לפעולות. עכשיו כל שנותר לנו זה לספר את הסיפור כדי שההיסטוריה והערכים האלו יישמרו".

מנהיגי עקיבא 1939. משמאל: ישראל פרנס, חיים קרמיש, שימק דרנגר, ארנה רגנט, רניה מאהלר-ניכטהאוזר, דולק ליבסקינד, הנק יפה, ??

כשהחלו גירושים ראשונים לבלזץ ידענו שאין לנו הרבה זמן ובעונג שבת האחרון תיכננו פעולה גדולה. דולק אמר 'יהודים צריכים להילחם על הכבוד היהודי ומי שחושב על חיים מקומו לא אתנו'. ידענו שאין סיכוי רב שנחיה".

בדצמבר 1942, יומיים לפני חג המולד, מאחר שהם ידעו כי בתי הקפה בעיר,

כ-1,200 חברים. המטרות העיקריות של התנועה בימי שגרה היו לימוד השפה העברית ושיעורי תנ"ך והיסטוריה יהודית. בהמשך, מנהיגי עקיבא היו בין מייסדי "הארגון היהודי הלוחם" שהניע את מרד גטו ורשה. מימון, יליד קרקוב, הצטרף לתנועה סמוך לתחילת המלחמה, כשהיה בן 15.

מכבי קרקוב, מזכרונותיו של ד"ר אריה באומינגר ז"ל

גרנו בקרקוב, ברחוב דיטלה 1, פינת סטניסלבה. ביתנו היה הקיצוני וממנו והלאה השתרע חוף הויסלה. ממולנו היה מגרש הספורט של "מכבי". השכנות הזאת של נהר הוויסלה מצד אחד, ומגרש "מכבי" מצד שני, השפיעה עלי השפעה חזקה, שסימניה ניכרים בי עד עצם היום הזה... מהמרפסת שלנו נראו שלשה רבעים של מגרש "מכבי", שבחלקו הצפוני גבל עם רחוב קולטק. אף שהיו דירות יותר טובות ברח' דיטלה, החל ממספר 7 ומעלה, שמחלונותיהן או ממרפסותיהן היה אפשר לראות יותר טוב את הנעשה במגרש "מכבי", הייתה ההתעניינות בשבתות במשחקי "מכבי" כה גדולה, שגם המרפסת שלנו הייתה תמיד מלאה אנשים... בסתר ליבנו היינו רואים את משחקי "מכבי" קרקוב נגד קבוצות ספורט לא יהודיות כעין מלחמת היהודים בגויים, ועל כן, אין פלא, שכש"מכבי" הייתה מפסידה, היה זה יום ואפילו שבוע של אבל ליהודי קרקוב...

...מי שזכה לפעמים לראות את שחקני "מכבי" ברחוב, היה מן המאושרים. החבר'ה באי-המרפסת שלנו היו לפעמים פוגשים את "אליליהם" ברחוב, בחנות או באיזה משרד, ואז היו עוקבים אחריהם ומשתדלים לנגוע דרך אגב בשרווליהם... כמוכן, ביום ראשון, אפשר היה להכיר ברובע היהודי אם "מכבי" ניצחה בשבת או הפסידה. כשהפסידה, התהלכנו חפויי-ראש ועצובים וכשניצחה, זקפנו קומה, ול"קוזמארק" (קז'ימיז') הייתה אורה ושמחה וששון. גם היהודים הדתיים והמסורתיים, שבעצמם לא עסקו בספורט פעיל, היו מציצים בשבתות אחרי הצהריים מהמרפסות ומהחלונות שברחובות דיטלה וקולטק, לעבר מגרש הספורט ובימי ראשון השתתפו בויוכחים על משחק השבת של "מכבי"...

...מגרש "מכבי" ברחוב דיטלה לא היה מה לחשוש מגילויי האנטישמיות. המגרש היה ברובע המאוכלס בתשעים אחוזים יהודים, אף שהמרחק מרחוב קולטק לארמון המלכים "הוואוול" היה כ-100 מטרים בלבד. הצופים "המאושרים", שהיה להם המזל והכסף להיכנס למגרש, היו כמעט כולם יהודים – פרט לעשרות חסידי הקבוצה האורחת... היו גם אירועים מיוחדים במגרש "מכבי" - שיאה של תהלוכת ל"ג בעומר היה במגרש "מכבי" שם הגיע המצעד היפה לסוף דרכו. עמדנו שם על משטח הדשא, כל קבוצה על דגלה, כשהתזמורת מנגנת לחנים של שירי לכת עבריים ידועים...

... אחרי ניצחונה של "הכוח" במשחקה האחרון בפולין, הייתה העיר קרקוב כמרקחה. היהודים שמחו מסביב למגרש "מכבי", ניתחו את כל מהלכי המשחק וציינו לשבח את השוער הלפרן ובמיוחד את החלוץ נמש, שהיה מגיבורי המשחק ההיסטורי והבקיע שניים מחמשת השערים. דשא המגרש הושחת על ידי הצופים, שמיד אחרי סיום המשחק רצו לעבר המנצחים כדי לחבקם או לפחות לנגוע בהם. בימת הכבוד כמעט והתמוטטה ולגדר העץ מסביב למגרש נוספו "חורים" חדשים. שחקני "ויסלה" ואוהדיה עזבו את המגרש חפויי ראש. היה זה אחד הימים המאושרים בחיי לפני מלחמת העולם השנייה...

תודתנו ל"משואה", המכון ללימודי השואה על האישור להשתמש בקטעים מארכיונו של ד"ר באומינגר. מטרתו המרכזית של המכון היא לעודד שימור של זיכרון השואה תוך שימת דגש מרכזי על משמעותה לעולמנו, על השאלות העקרוניות על מהות האדם הנובעות מלימודה, כמו גם על תהליכי עיצוב הזיכרון בחברה הישראלית והשפעתם על תפישתנו את שארע בזמן השואה.

...מהמרפסת שלנו נראו שלשה רבעים של מגרש "מכבי", שבחלקו הצפוני גבל עם רחוב קולטק. אף שהיו דירות יותר טובות ברח' דיטלה, החל ממספר 7 ומעלה, שמחלונותיהן או ממרפסותיהן היה אפשר לראות יותר טוב את הנעשה במגרש "מכבי", הייתה ההתעניינות בשבתות במשחקי "מכבי" כה גדולה, שגם המרפסת שלנו הייתה תמיד מלאה אנשים... בסתר ליבנו היינו רואים את משחקי "מכבי" קרקוב נגד קבוצות ספורט לא יהודיות כעין מלחמת היהודים בגויים, ועל כן, אין פלא, שכש"מכבי" הייתה מפסידה, היה זה יום ואפילו שבוע של אבל ליהודי קרקוב...

...מי שזכה לפעמים לראות את שחקני "מכבי" ברחוב, היה מן המאושרים. החבר'ה באי-המרפסת שלנו היו לפעמים פוגשים את "אליליהם" ברחוב, בחנות או באיזה משרד, ואז היו עוקבים אחריהם ומשתדלים לנגוע דרך אגב בשרווליהם... כמוכן, ביום ראשון, אפשר היה להכיר ברובע היהודי אם "מכבי" ניצחה בשבת או הפסידה. כשהפסידה, התהלכנו חפויי-ראש ועצובים וכשניצחה, זקפנו קומה, ול"קוזמארק" (קז'ימיז') הייתה אורה ושמחה וששון. גם היהודים הדתיים והמסורתיים, שבעצמם לא עסקו בספורט פעיל, היו מציצים בשבתות אחרי הצהריים מהמרפסות ומהחלונות שברחובות דיטלה וקולטק, לעבר מגרש הספורט ובימי ראשון השתתפו בויוכחים על משחק השבת של "מכבי"...

...מגרש "מכבי" ברחוב דיטלה לא היה מה לחשוש מגילויי האנטישמיות. המגרש היה ברובע המאוכלס בתשעים אחוזים יהודים, אף שהמרחק מרחוב קולטק לארמון המלכים "הוואוול" היה כ-100 מטרים בלבד. הצופים "המאושרים", שהיה להם המזל והכסף להיכנס למגרש, היו כמעט כולם יהודים – פרט לעשרות חסידי הקבוצה האורחת... היו גם אירועים מיוחדים במגרש "מכבי" - שיאה של תהלוכת ל"ג בעומר היה במגרש "מכבי" שם הגיע המצעד היפה לסוף דרכו. עמדנו שם על משטח הדשא, כל קבוצה על דגלה, כשהתזמורת מנגנת לחנים של שירי לכת עבריים ידועים...

היו לנו הרבה ימים טובים ב"מכבי" קרקוב. כל ניצחון של כדורגלני "מכבי", כל ניצחון של האצניות המפורסמות שלנו, כמו מרילה פרייוואלד או פלה גוטליב, או ניצחון של קבוצת כדור-המים שהייתה אלופת פולין במשך שבע שנים תמימות, הסב לנו שמחה, ולקהילה היהודית בקרקוב צהלה ושמחה. אחרי הניצחונות האלה התהלכנו בקומה זקופה, מה שלא תמיד מצא חן בעיני שכנינו הפולנים...

...מאורע אחד הזכור לטוב, גרם לנו שמחה אמיתית. היה זה בסוף שנות העשרים, כשלפולין הגיעה קבוצת

מיומנה של הילה בוסק

יום שישי, יט' אדר ב', 25.3.2011, השעה 15:16 ואני מגיעה עם האולפנא שלי לקרקוב. אבא ואמא כבר מחכים לי במלון מונופול, המלון בו נתארח בשבת. אבא עוזר להעלות בזריזות את המזוודה לחדר ואנחנו רצים לבית הקברות במידובה. בדרך אני רואה את קרקוב, מתחילה להרגיש את האווירה המיוחדת של ערב שבת בקרקוב. אנחנו מגיעים לבית הקברות. הולכים לקבר של סבא זכריה, ליפא ועוד בני משפחה. מדליקים נרות זיכרון, אומרים פרקי תהילים ובוכים. ממשיכים למלון של אבא ואמא, למלון האבל. בדרך אבא ואמא מראים לי את הכיכר המלבנית, את בית הכנסת הרמ"א, רואים את המקומות שסבא יוסף מספר עליהם כל כך הרבה סיפורים. אני מסתובבת בקרקוב ומרגישה שפתאום כל הסיפורים של סבא הופכים למציאות, קמים לתחיה. התארגנות מהירה. עוד רגע נכנסת שבת. הדלקת נרות במלון. כניסת שבת בקרקוב, במקום בו סבא גדל וחי. אני מרגישה עוד חוליה בשרשרת הדורות. עוד חלק מעם, מקהילה, ממשפחה. תפילה ערב שבת. אנחנו בבית כנסת הרמ"א. אני עומדת עם אמא במקום בו התפללו נשות המשפחה (הגברים התפללו ב"מגלה עמוקות" שלא היה בו עזרת נשים). אני מתפללת ומתחברת - עוד שלב במסע השורשים שלי, עוד קומה בחיבור שלי למשפחה. בדרך חזרה מהטמפל למלון אנחנו עוברים ברחוב סבסטינה - רואים את הבתים בהם סבא גדל. את הראשון - הקטן, ואת השני - אליו עברו כשנגמר המקום בבית הקטן. עברנו ברחוב קופה, ליד העסק שכל כך הרבה סיפורים שמעתי עליו. לאט לאט אני מרגישה יותר מחוברת למשפחה, לעבר, להיסטוריה, לקרקוב. קרקוב שחלק מנה נמצא בכל אחד מאיתנו, חלק קטן אבל כל כך חשוב. סעודת ליל שבת, אבא מברך אותי. אבא מברך ואני מרגישה עוצמות אחרות, אני מרגישה שיחד עם אבא מברכים אותי כל הדורות הקודמים. החיבור למשפחה ולעבר מתחזק. בוקר. אנחנו מתארגנים בזריזות ויוצאים לעיר, לבית הכנסת האיזיק שול. אנחנו ממשיכות לקלוט ריחות ומראות. ברחובות קז'ימיניז' מהלכים יהודים עם טליתות, רצים לבתי הכנסת השונים. המראה מיוחד, מזכיר את התמונות מלפני המלחמה, את תמונות הדמיון ותמונות המציאות. אנחנו כבר ממש קרובות לבית הכנסת. נעצרים ליד קופה 6, בניין מוכר וידוע שמכב בעיקר בסיפוריו של סבא, עוד מקום שהופך בסיפור

למציאות. מחכים לאישור בטחוני. אני מדמיינת את תקתוקי מכונת הכתיבה שהגיעה מכאן ונמצאת אצלנו בסלון, מדמיינת את ההתרגשות של סבא ואחיו מאיר למראה דף התני"ך שנפל מפנקס הקהילה. דף התני"ך שהיה לצוואתו של סבא אריה. "לך לך מארצך וממולדתך... אל הארץ אשר אראך", המילים צועקות - קומו עלו לארץ-ישראל. הנה אני מגיעה מא"י, אני

ילדים יהודים בקז'ימיניז' של פעם, צלם: זאב אלכסנדרוביץ

ההוכחה לקיומה של הצוואה. אני מגיעה לכאן ובחדר מחכים לי דגל ישראל וקפוצ'ון המשלחת. אני מגיעה לכאן עם שירת "אני מאמין" ו"התקווה". אני מגיעה לכאן עם המון גאווה ותחושת ניצחון. ניצחנו אותם - הנה אנחנו, הדור הבא, חוזר לכאן, לקרקוב, חוזר עם דגל ישראל ו"התקווה".

אנחנו מגיעות לבית הכנסת. הבניין מרשים ומקלט, אפילו ספר התורה אינו נמצא כאן דרך קבע. מתפללים. בחוץ מתחיל לרדת גשם. בסעודת שבת אנחנו בעיקר שרים, מידי פעם אוכלים תחושת ה"ביחד" של המשלחת בולט. האנרגיות והעוצמות מא"י מתגלות פעם נוספת.

הסיוור בגטו התבטל. בחוץ יורד גשם וקר. חבל לי לפספס עוד מראות מקרקוב. מי יודע מתי אגיע לכאן פעם הבאה - אם בכלל אגיע? הגשם מתחזק ונחלש לסירוגין, אבל כל הזמן יורד. בדרך למלון כבר יורד שלג. השלג שגורם לי לחשוב על יהודי קרקוב של לפני המלחמה, על הקור שהיה, על הבגדים החמים שלנו יש ולהם לא בטוח שהיו.

סעודה שלישית. רגע לפני ששבת עוזבת אותנו. אנחנו שרים את אותם השירים שמלווים אותנו כל המסע. אנחנו שרים את "גם כי אלך בגיא צלמוות", את "אל תסתר פניך ממני", את "אחינו כל בית ישראל", אותם ועוד רבים אחרים. כולם מגיעים לנשמה, נכנסים עמוק כ"כ שאי-אפשר להוציא אותם משם.

שבת יוצאת ואנחנו ממשיכים, מסרבים להיפרד משבת. בכח מפסיקים אותנו. הבדלה. יוצאים לסיוור בבית כנסת הרמ"א ובבית הקברות הצמוד לו. עוד ריחות ומראות אחרונים קרקוב.

מחר אנחנו עוזבים אותה.

סבא,

אני מרגישה גאווה לחזור לפולין, לחזור כחלק ממשלחת מדינה.

לחזור עם האולפנא שלי, החברות שלי, המורים שלי.

לחזור לפולין עם דגל ישראל שמונף בגאווה עצומה.

לחזור עם המגן דוד שכבר מזמן הפך מאות קלון לסמל לאומי.

לחזור ולשיר עשרות פעמים את "התקווה" ו"אני מאמין".

סבא,

המסע הזה נותן לי המון הזדמנויות שונות.

ההזדמנות ללכת בעקבות 6 מיליון יהודים.

ההזדמנות לראות הכל בעיניים, לראות ולא רק לשמוע.

ההזדמנות ללכת בעקבותיך, בעקבות משפחתך.

ההזדמנות להכיר את קרקוב, העיר בה גדלת.

ההזדמנות להפוך סיפורים למציאות.

ההזדמנות לגלות שורשים חדשים ולהעמיק את הישנים והוותיקים.

ההזדמנות להתחבר לדורות הקודמים, למורשת ולהיסטוריה.

סבא,

הרבה בזכותך.

תודה על עידוד, תמיכה והקשבה.

תודה על שהסברת לי מה החשיבות של המסע.

מתוך מכתב שכתבתי לסבי יוסף לאחר שבת מדהימה בקרקוב~

הילה בוסק, נכדתו של יוסף בוסק

סיפורה של בת דודתי, ניושה הקטנה

...המלחמה פרצה לפתע, השמים השחירו... חיות הטרף נכנסו לקרקוב והעולם השתנה לחלוטין. על שרוולה הקצר של בת דודתי הקטנה ניושה, מופיע מגן דוד כחול וניושה, ילדה יהודייה קטנה ויפיפייה הופכת לאויבת הגדולה ביותר של המשטר הנאצי. אמה, דודתי רנה, מחליטה להסתייר את ניושה אצל האומנת הנאמנה שמסכימה להסתכן ולקחת את הילדה. עכשיו ניושה היא האחיינית היתומה של האומנת שהובאה מהעיר הגדולה משום שאמה נפטרה ממחלה. והיא מקבלת שם נוצרי – אולי מאריה, אולי באשיה, אולי אנה?!

ניושה הקטנה הובאה למחנה הנשים של פלאשוב, שם הוחזקו באותה תקופה אמה ואמי. השתיים עבדו בעבודת פרך במחצבות שמסביב, מזריחת החמה ועד שקיעה ובלילה היו מצטופפות יחדיו על הדרגשים בצריפים הרוותחים בקיץ, והקפואים בחורף, נתונות במו האסירים האחרים לאלימות יומיומית.

ניושה, ילדה חכמה, שמבינה עד כמה מסוכן מצבה, לוקחת על עצמה ברצינות את תפקידה החדש.

"אני ילדה נוצרייה" – היא משננת לעצמה – "אין לי שום קשר עם משפחתי הקודמת אף פעם לא הייתי יהודייה, אני נוצרייה מבטן ומלידה".

אני רואה אותה בדמיוני מתלווה לאומנת שלה לתפילת יום ראשון בכנסייה, מסמנת על עצמה את סימן הצלב, בכריסטמס היא מדליקה נרות על עץ האשוח ומקשטת אותו בשרשראות צלב. ואולי... אולי היא חיה בעוני נורא, כי המלחמה פוגעת גם בכפריים וצריך לעבוד קשה בשדה כדי להשיג מזון.

היא בודאי מתגעגעת לאימא ולאבא אבל איננה בוכה ואיננה מתלוננת, היא משחקת את המשחק עד הסוף. והסוף מהיר ומר...!

שכניה של האומנת בוחשים ורוחשים: "מי זו הילדה, מאיפה הבאת אותה לכאן, היא לבטח ילדה יהודייה, איך את מעזה להביאה לכאן ולסכן את כולנו?". בסופו של דבר הם פונים לשלטונות ומלשינים על ניושה והאומנת שלה.

והשתיים נתפסות.

יום אחד, מספרת לי אמא שלי רוניה, דודתה של הילדה - הובאה ניושה עם קבוצה של ילדים למחנה פלאשוב. פלאשוב היה מחנה ריכוז אכזרי ביותר, בו נכלאו בעיקר יהודי קרקוב. המחנה הוקם בשטח בית

ציידיה של ניושה הפגישו אותה

בציניות עם אמה רנה, שכל כך נבהלה לראות אותה פתאום במחנה, כי קיוותה כל הזמן שהיא נמצאת במקום אצל האומנת - וניושה לא רצתה להביט באמה אלא הנידה את ראשה בנחישות מצד לצד ואמרה להם "לא, לא, זו לא אמא שלי".

האם היא לא הכירה את אמה לאחר שלוש שנים, או אולי היא ניסתה להציל את עצמה כדי שלא יחשדו בה שהיא יהודייה. היא נלקחה משם ואמה לא ידעה את נפשה מרוב צער...

על גורלה של ניושה נודע לאימא שלי כמה ימים מאוחר יותר, כאשר הושלכה לכלא של המחנה לאחר שספגה 25 מלקות, משום שאיחרה להגיע לעבודתה במחצבה, ושם בחדר הקר והעכור, בעודה נאנקת מכאבי המלקות, סיפר לה האסיר היהודי הממונה, כי ניושה כבר איננה בין החיים וכי היא הוצאה להורג בחצר הכלא, מיד לאחר פגישתה הנוראה עם אמה.

ניושה הייתה בת 9 כשנרצחה.

את סיפור מותה לא סיפרה אמי לאחותה עד לאותו יום גורלי בו נשלחו השתיים לאושוויץ-בירקנאו. שם מתחת לסככה, לפתחם של תאי הגזים – כשהן מחכות יומיים תמימים למותן, וכאשר אמה של ניושה, שהאמינה כי בתה חיה עדיין, החלה

לבכות את מר גורלה על כי תצטרך להישאר לבדה בעולם, רק אז העזה אמי לספר לה, בניסיון להרגיע את סערת רוחה, כי ניושה כבר איננה בין החיים מזה זמן רב.

כן, ברגע שבו רנה עצמה עמדה בפתחו של הגיהינום, מצפה למותה, היא החלה להתאבל על בתה.

לפתע נשמעו צעקות הקלגסים הנאציים. הקורבנות שישבו מתחת לסככה צו לקום על רגליהם, נערכה סלקציה ודודתי רנה יחד עם אמי הועברו לצד החיים. החיים הקשים באושוויץ-בירקנאו.

שנים רבות התייסרה אמי על כך שסיפרה לאחותה על רצח בתה דווקא בדקות הנוראות הללו בהן עמדו שתיהן אל מול פני המוות. ואת ההתייסרות הזו העבירה לנו לבנותיה.

זהו סיפורה העצוב של ילדה קטנה, אחת מני מליון וחצי הילדים היהודים שנשפו בשואה - שהייתה במקרה הבת הדודה שלי.

ניושה - שתמונתה עומדת בסלון ביתי לצד תמונות הורי, ילדי ונכדי - משמשת לי כאנדרטה פרטית לשואה, ומול התמונה הזו אני מדליקה מידי שנה, בערב יום השואה, נר נשמה לזכרה.

בילי לניאדו לבית אנגלרד צוקער

פרס לתערוכה במפעל של שינדלר

קטגוריות שונות, והיא מתקיימת במטרה לקדם את האירועים התרבותיים המאורגנים על ידי המוזיאונים השונים, ולכבד את ההישגים הבולטים ביותר בתחומי הפעילות במוזיאון.

מוצגת כתערוכת קבע במוזיאון שהוקם ברחוב ליפובה 4 בקרקוב, במקום שבו היו משרדי ההנהלה של מפעל "אמליה" של אוסקר שינדלר.

בתחרות השתתפו עשרות מוזיאונים מרחבי פולין, בעשר

התערוכה "קרקוב הכבושה 1939-1945" זכתה בפרס בתחרות "סיבילה 2010" שהתקיימה במאי שנה זו בעיר טורון בפולין. הפרס ניתן בקטגוריה של תערוכות היסטוריות.

התערוכה, אשר נפתחה לפני שנה,